

Bratislava 7. 8. 2018

PhDr. Miroslava Janetková
Vedúca Ústrednej knižnice PRIF UK
Otvorený list: *Poznámky k zapisovaniu publikácií do databázy EPČ*

Vážená pani doktorka,

pokúsím sa s časovým odstupom stručne zhrnúť našu doterajšiu komunikáciu týkajúcu sa zaradovania niektorých mojich publikačných dokumentov do databázy EPČ. Na rozdiel od predchádzajúcej diskusie, keď som sa úprimne snažil nekonfrontačným spôsobom o rozumné vyriešenie problému, na základe Vášho posledného listu som dospel k názoru, že už vôbec nejde o nejakých mojich pár publikácií, **ale o problém, ktorý sa týka mnohých.**

Naša diskusia sa začala v apríli tohto roku mojou otázkou, či ste náhodou nezabudli zaradiť do EPČ jednu z mojich posledných prác. Išlo o článok, v ktorom informujem o obsahu a cieľoch jednej z mojich posledných knižiek voľne prístupnej na fakultnej internetovej stránke. Jej nezaradenie som si všimol iba náhodou, pretože doteraz som žil v nádeji, že sa v tomto možno na Vás spoľahnúť. Ako odpoveď bola Vaša reakcia, že „**publikáciu nemožno nikam zaradiť, pretože súvisí s publikáciou, na ktorú sa v nej odvolávam, a že keď sa mi to nepáči môžem sa ísť niekam sťažovať**“. Táto reakcia ma dosť prekvapila, už aj preto, že mi vôbec nenapadlo ísť sa niekomu sťažovať.

Teraz si dovoľím malé odbočenie. Priznám sa, že mi nezáleží až tak na tom, či budem mať v EPČ o jednu alebo o desať publikácií viac alebo menej. Spozornel som však pri vypočutí si Vašej argumentácie. Tá stojí za povšimnutie. Ak by sa totiž aplikovala na všetky naše publikácie, musela by sa z dnešného súboru EPČ vyškrtnúť väčšina prác, pretože veľká časť z nich nejak spolu súvisí. Každý z nás totiž pracuje v jednej alebo niekoľkých málo oblastiach.

Riešenie, ktoré ste teda zvolila bolo nasledovné: Zaradili ste uvedenú publikáciu do poznámky pod primárnym dokumentom. V EPČ to bolo zapísané takto:

Jesenák, K: Stručný prehľad využitia nesilikátových minerálov. - 1. vyd. - Bratislava : Univerzita Komenského, 2011. - 170 s. ISBN 978-80-223-3167-8

POZNÁMKA:

Vyšlo aj ako príspevok na zahraničnej konferencii - Konferencie o špeciálnych anorganických pigmentoch a práškových materiáloch. - Pardubice : Univerzita Pardubice, 2012. - S. 20-23. - ISBN 978-80-7395-497-0

Čo to v skutočnosti znamená:

- 1. Tvrdenie, že 170 stranová publikácia vyšla aj v štvorstranovom konferenčnom príspevku je pozoruhodným nezmyslom.**
- 2. Vďaka tomu, že ste neuviedli názov uvedenej publikácie, vzniká tu dojem, že sa jedná o dokument s tým istým názvom.** V skutočnosti išlo o publikáciu s názvom *Stručný prehľad využitia nesilikátových minerálov - Informácia o novej učebnici.*
- 3. Uvedená publikácia ako záznam prakticky neexistuje, pretože je spomenutá iba ako odkaz s úplne chybnou bibliografickou identifikáciou.**

V EPČ som takýchto formálne aj obsahovo chybných častí objavil niekoľko a následne som Vás o nich informoval. Na ilustráciu uvediem aspoň dva príklady.

1.

Jesenák, K: Exkurzia po miestach ťažby a spracovania anorganických surovín na Slovensku [elektronický dokument]. - 1. vyd. - Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. - [796 s.] recenzované

ISBN 978-80-223-2838-8

POZNÁMKA:

Vyšlo aj - *Chemické rozhľady*. - Roč. 11, č. 4 (2010), s. 249-250

Opätovne pozoruhodné: **takmer 800 stranový dokument sa „podarilo vtesnať“ do dvojstranového článku** v časopise *Chemické rozhľady*.

(V liste ináč píšete, že v tom časopise to tam nikdy nevyšlo. Mýlite sa. Pani Butková kópiu toho dokumentu má. Zároveň je v chemickej knižnici a taktiež je dostupný na internete. Ja Vám ho však môžem znova poslať.)

2.

Jesenák, K: Comments on the current relationship between geology and chemistry at slovak universities

In: Preparation of Ceramic Materials. Proceedings 11th International Conference. - Košice : Technical University, 2015. - S. 109-110. - ISBN 978-80-553-2122-6

POZNÁMKA:

Vyšlo aj ako publikovaný príspevok na domácej vedeckej konferencii - Prírodné a syntetické zeolity na Slovensku [elektronický zdroj]. - Bratislava : FCHPT STU, 2015. - S. 46-49 [CD-ROM]. - ISBN 978-80-89597-26-0

V skutočnosti to bol iný dokument s iným názvom, v inom jazyku a aj všetky obrázky boli iné.

Pretože moja prosba o nápravu ostala bez odozvy a zároveň som bol presvedčený, že tieto Vaše zápisy v EPČ nie sú v poriadku, požiadal som o stanovisko PhDr. Evu Petrovičovou z Bibliograficko-informačného oddelenia Filozofickej fakulty UK o zaujatie stanoviska k zaradeniu jedného z týchto dokumentov. (Menovanú možno v tomto ohľade považovať za autoritu, pretože je poverená kontrolou publikačných produktov pri kvalifikačných postupoch na UK.) O výsledku som Vás informoval a jeden z týchto dokumentov ste skutočne zaradili do príslušnej kategórie GII. Namiesto uvedenia vecí na pravú mieru, som však od Vás dostal ultimatívne vyjadrenie „že ostatné záznamy meniť nebudeme“ a zároveň poučenie o tom, že **„v databáze EPČ mám veľa prác v kategórii GII, čo zbytočne zvyšuje rozdiel medzi počtom registrovaných prác a počtom citovaných prác a podstatne ovplyvňuje kvalitu publikačnej činnosti fakulty pri jej hodnotení“**. (Vyhli ste sa, konštatovaniu, že išlo o podstatné negatívne ovplyvňovanie, avšak z kontextu je to úplne jasné.) **Toto Vaše tvrdenie považujem aj za hlavný dôvod, prečo by naša polemika nemala byť iba našou bilaterálnou záležitosťou. Týka sa to totiž všetkých, ktorí „kontaminujú“ databázu EPČ svojimi „bezpečnými“ prácami (nielen) v kategórii GII.** (Podľa príslušnej ministerskej vyhlášky sem patria práce, ktorými sa populárnym spôsobom sprístupňujú širokej verejnosti výsledky výskumnej, vývojovej a technickej teórie a praxe, práce oznamovacieho charakteru, práce uverejnené spôsobom umožňujúcim hromadný prístup bez príslušných vydavateľských údajov a práce, ktoré nemožno zaradiť do žiadnej inej kategórie.)

Najskôr zaujmem stanovisko k Vašmu tvrdeniu, že **práce v kategórii GII podstatne znižujú kvalitu publikačnej činnosti fakulty**. Z tohto tvrdenia vyplýva, že vedecko-popularizačné práce (a samozrejme aj ďalšie práce v kategórii GII) sú menej kvalitné ako napríklad práce v niektorých iných kategóriách. Pýtam sa, ako možno prísť k takému záveru. Jedine tak, že na tom hodnotení nie je nič v poriadku. Nie je predsa možné porovnávať kvalitu článku napríklad v časopise Vesmír alebo Quark s článkom v nejakom karentovanom časopise. Predsa oba typy článkov (a samozrejme zároveň aj časopisov) majú úplne iné ciele. Texty písané pre Vesmír sú pre nejaký karentovaný časopis neprijateľné, podobne ako článok v karentovanom časopise je bezcenný pre Vesmír. Teda neexistujú žiadne spoločné kritériá pre ich hodnotenie. Podobne je absurdné vzájomne porovnávať rovnakými kritériami práce v iných kategóriách, napríklad učebnice, odborné monografie, články v časopisoch pre učiteľov atď. Je síce pravdou, že na hodnotenie publikácií sa používajú nejaké spoločné kritériá, avšak tieto s ich kvalitou väčšinou nemajú priamu súvislosť. Ich hodnotenie je totiž jednou z foriem vyjadrenia podpory pre tvorbu určitých typov publikácií a s nimi súvisiacimi aktivitami. Jasne povedané, ministerstvo, škola alebo fakulta takto vyjadruje svoj zámer podporiť napríklad vedecké, ale zároveň nepodporovať napríklad písanie učebníc a článkov pre učiteľov prírodných vied. To samozrejme môže byť v poriadku, čo však nie je v poriadku je spájať toto hodnotenie s kvalitou rôznych typov publikácií. Domnieval som sa, že ľuďom s vysokoškolským vzdelaním by to malo byť jasné. Žiaľ to tak nie je. Ešte väčší problém je však to, že tento pomýlený názor akceptuje už väčšina z nás a Vaše vyjadrenia sú toho názorným príkladom. Samozrejme „bodové“ hodnotenie publikácií je dôležité, pretože sa premieta do finančných dotácií jednotlivých pracovísk, avšak úplne sa mu podriaďovať a strátiť kvôli nemu vlastné uvažovanie je v úplnom rozpore s poslaním učiteľa. Práve takéto uvažovanie totiž zabraňuje často fatálnym dôsledkom hodnotiaceho systému bez ohľadu na to, koľko času sa stratilo jeho optimalizáciou.

Vážená pani doktorka, som presvedčený o tom, že problém citačného hodnotenia publikácií našej fakulty nie je Vaším problémom a Vy by ste ho rozhodne nemali ovplyvňovať nejakými administratívnymi zásahmi, ktoré sú navyše v rozpore so všeobecnými pravidlami jeho tvorby. Je to niečo podobné, ako keby Štatistický úrad SR ignoroval údaje o nejakej časti Slovenska preto, aby na nátlak nejakého politika vylepšil v nejakom smere celkový obraz Slovenska. Totiž problém je v tom, že zasahovaním do primárnych údajov v záujme nejakého hodnotenia, tieto údaje sa stávajú bezcennými. Platí to o informáciách zbieraných štatistickým úradom, platí to o vedeckých dátach a platí to aj o EPC.

Hlavnou chybou je, že medzi práce, ktoré chceme hodnotiť z hľadiska citačnej odozvy, zahrňujeme napríklad vedecko-populárne práce. Je predsa jasné, že tento typ prác nemá a ani nemôže mať nijakú citačnú odozvu. Podobne je to aj pri učebniciach, článkoch pre učiteľov prírodných vied a pre verejnosť a mnohých iných. Kategória GII nie je v EPC vôbec náhodou. Možno je pre tých, ktorí túto kategóriu ignorujú prekvapením, že dosah niektorých týchto prác je výrazne vyšší, ako pri článkoch v špecializovaných odborných časopisoch. Mám na mysli predovšetkým tie, ktoré sa týkajú všeobecných problémov vedy a vzdelávania na Slovensku. Ako príklad by som uviedol články profesora Štefana Tomu, profesora Ľubomíra Tomášku, docenta Dušana Veliča a docenta Branislava Blehu. Zahŕňať tento typ prác do súboru hodnoteného z hľadiska citovanosti sa podobá nápadu, vyhodnocovať napríklad počet karentovaných publikácií na každého zamestnanca fakulty, vrátane upratovačiek. Jednoducho tieto práce nemajú nijaký vplyv na počet citácií. Takto to vždy bolo a aj vždy bude.

V tejto súvislosti sa pokúsme pozrieť na to, komu sú vlastne určené publikácie vysokoškolských učiteľov. Sú to ľudia pracujúci vo výskume (vrátate VŠ učiteľov), žiaci základných a stredných škôl, študenti vysokých škôl, laická verejnosť, odborná verejnosť pracujúca v inej vednej, resp. technickej oblasti (inej vzhľadom na zameranie publikácie) a učelia základných a stredných škôl. Jedine prvá skupina zahŕňa tých, od ktorých možno očakávať ohlas v podobe citácií. To znamená, že takmer jedinými prácami, pri ktorých má význam vyhodnocovať citačný ohlas, sú články v odborných časopisoch a azda aj

v konferenčných zborníkoch. Samozrejme viem, že bolo by dobré zvýšiť citačný ohlas fakultných publikácií, avšak to je veľmi komplexný problém. Totiž jednoduché riešenia sú v súčasných podmienkach veľmi často v priamom konfrontačnom vzťahu s pedagogickými a niektorými inými cieľmi našej školy.

Neviem, koľkých ľudí na našej fakulte sa problém „nekvalitných Gěčkových prác“ týka a zároveň pripúšťam, že vo výnimočných prípadoch azda môže ísť o nejakú formu úniku pred publikovaním iných typov prác. O tom však dosť pochybujem, pretože z hľadiska ich počtu ide o úplne zanedbateľnú skupinu. Predpokladám, že to nebude viac ako 10 ľudí, pričom 90 % týchto prác píše zrejme menej ako polovica z nich: niektorí predstavujú v rámci Slovenska v tomto ohľade úplnú špičku. (Nemožno zabudnúť ani starších skvelých autorov, ako bol docent Vladimír Š. Fajnor, profesor Dušan Hovorka, doktorka Mária Bizubová a ďalší.) Je možné, že mojich 70 prác, z ktorých väčšina pripadá na vedecko-popularizačné práce, je v tejto kategórii v rámci fakultných pomerov nadštandardný počet, avšak tieto práce tvoria približne iba 15 % všetkých mojich prác a z hľadiska počtu ich strán iba asi 2 %. Ročne sú to v priemere tri práce. To má byť nejaký problém? Z hľadiska tejto podivnej štatistiky by bol ich optimálny počet asi nulový, avšak potom nie je na mieste bedákať nad tým, že máme málo študentov. Totiž naša fakulta na týchto článkoch výrazne profituje už len tým, že je v nich uvedená ako autorské pracovisko. Samozrejme, primárnym dôvodom písania týchto „bezcných“ prác u mňa nikdy nebola reklama našej fakulty, ale úprimné sa nadchnutie nejakým problémom súvisiacim s pedagogickou prácou. Predpokladám, že ďalší učitelia z našej fakulty to robia z rovnakých dôvodov, taktiež úplne zadarmo alebo ešte častejšie na svoje vlastné náklady. Tie sú skutočne nemalé, ak zohľadníme najmä to, že čas strávený ich písaním by mohli venovať napríklad rôznym plateným ponukám alebo článkom, ktoré – na rozdiel od týchto – prispievajú ku „kariérnemu“ rastu. Pre normálne uvažujúceho učiteľa je takýto jednostranný prístup pri každodennej konfrontácii s „úspechmi“ nášho školstva ťažko akceptovateľný. Zrejme podobné motivácie ako spomínam ja, vedú aj k písaniu učebníc, článkov pre učiteľov a iných typov prác. V súčasnosti však už nie je možné ignorovať fakt, že pochybné prístupy k hodnoteniu týchto prác prinášajú svoje veľmi trpké ovocie.

V súvislosti s „G-čkovými“ a inými publikáciami v „podradných“ kategóriách by bolo zaujímavé zamyslieť sa ani nie tak nad tým, prečo ich má niekto veľa, ale prečo ich nemá niekto vôbec. Napriek tomu si však nemyslím, že by ich mal písať každý, ale aby ich písal aspoň niekto. Z jedného dôvodu tieto práce však považujem za dôležité. Sú totiž prejavom vysoko nadštandardných pedagogických schopností ich autorov a zároveň ich snahy o zlepšenie stavu školstva na Slovensku.

I keď neviem, aký je na celofakultnej úrovni rozsah vyššie spomenutého zjednocovania dvoch publikácií s podobnými názvami do jednej, a ak zároveň odhliadneme od faktu, že v skutočnosti vôbec nešlo o podobné názvy, myslím si, že vo všeobecnosti je táto „stratégia“ veľmi nerozumná. Totiž ak niekto nevidí rozdiel medzi nejakou knihou a informáciou o nej, bude sa mu asi zdať rozdiel v jedinom písmene maličkosťou. (Napríklad *C* a *Ca* sú chemické značky dvoch úplne rozdielnych látok (prvkov)). Tu by som si však dovoľil tiež poznamenať, že upozornenia na to, aby sa naši autori publikácií pri písaní vyhli názvom použitých v iných vlastných prácach, je skutočne pozoruhodný. Ako keby sme nemali právo na zmenu pohľadu na určitý odborný problém počas povedzme dvadsiatich rokov. Ak by si totiž chcel niekto skutočne kopírovať svoje vlastné práce, jedna z mála vecí ktoré musí urobiť, je zmeniť ich názov. Takže rovnaký názov pre akúkoľvek kontrolu nie je žiadnou indikáciou obsahovej totožnosti.

Tu by som si dovoľil upozorniť na ďalší z príkladov závažného spôsobu fatickej likvidácie publikácií s využitím metódy ich združovania pod jeden dokument v databáze EPČ. Docent Jozef Tatiersky z našej katedry napísal druhé vydanie vysokoškolskej učebnice „*Základné chemické výpočty*“, ktoré nie je identické s prvým. Táto – odhadujem ročná práca – si však v záujme nejakej „vyššej idey“ nezaslúžila byť samostatným dokumentom v EPČ, ale

bola pripojená ako poznámka k jej prvému vydaniu. V dôsledku toho nie je zaradovaná do už skutočne rozumných hodnotiacich štatistík publikácií katedry, fakulty a univerzity.

Uvedené príklady podivného zaznamenávania publikácií do EPČ osobne považujem aj za nemorálne. Ako inak hodnotiť uvedenú bagatelizáciu akejkoľvek publikácie, ktorou sa snažíme v záujme našej univerzity, našich študentov a aj laickej verejnosti riešiť nejaký pedagogický, vedecký, alebo iný problém.

Ak teda trváme na tom, že budeme vyhodnocovať citácie vzhľadom na všetky kategórie EPČ a zároveň chceme vylepšovať toto hodnotenie nejakým tlakom na nepublikovanie v „podradných“ kategóriách, je nutné to urobiť oficiálnou formou. Predpokladám však, že takýto návrh si získa „zaslúženú“ popularitu a primeranú odozvu.

Ku koncu si dovoľím ešte jednu poznámku týkajúcu sa preradenia mojej práce s názvom *General comment on particle size analysis* publikovanom v časopise *Solid State Phenomena* vydávanom vo Švajčiarsku do kategórie odborných konferenčných príspevkov (BEE). **Taktiež nejde o problém týkajúci sa iba mňa a tejto jedinej práce.** V tomto prípade to bola pozvaná prednáška na vedeckej konferencii, z ktorej bol rok po konferencii publikovaný úplný šesťstranový text v uvedenom časopise. Domnieval som sa, že v tomto prípade kategória by mala byť jasná: AFD - *príspevok z vedeckej konferencie, ktorý vyšiel ako úplný text v konferenčnom zborníku alebo časopise* (teda druhý prípad). Podmienkou však bolo (tú som si nevšimol) dodať potvrdenie o recenzii. Čo to je však za nápad, požadovať potvrdenie o takej recenzii? Ja som ešte nevidel slušný odborný časopis, ktorý by publikoval úplné texty článkov bez ich recenzie. Za túto požiadavku však nie ste zodpovedná Vy, ale príslušná vyhláška. Iste, mohol by som *ex post* to potvrdenie vypýtať, ale znášať tú hanbu nie som ochotný. Je jej práve dost' už aj vďaka nutnosti rozdeľovania si percentuálnych podielov so spoluautormi všetkých publikácií. O tomto probléme som bez akejkoľvek odozvy písal v roku 2015 aj v „bevyznamnom G-čkovom časopise“ Naša Univerzita (v májovom čísle na strane 24). Pokúsme sa teraz zamyslieť nad príslušnou vyhláškou, ktorá urobí bez uvedeného potvrdenia z vyžiadaného vedeckého článku v odbornom časopise tzv. odborný príspevok. Ako možno rozhodovať na základe úplne formálnych kritérií o tom, či je niečo odborný alebo vedecký text bez toho, aby sme rozumeli jeho obsahu? O tom predsa nerozhoduje ani recenzent (ten má predsa iné úlohy), ani počet excelovských tabuliek v publikácii, ani kvalitné obrázky zo skenovacieho elektrónového mikroskopu alebo ani iné výsledky z drahých prístrojov. Aby bola absurdita tejto vyhlášky v tomto bode dokonaná, pozrime sa na susednú „vedeckú“ kategóriu AEM (publikované abstrakty vedeckých prác publikované v zahraničných časopisoch registrovaných v databázach *Web of Science* alebo *Scopus* (môj prípad), kde na „preskočenie“ do kategórie vedy stačí už iba pár riadkový abstrakt bez potvrdenia recenzného konania!!! Aby bolo jasné, moja výhrada nesúvisí s tým, že považujem odborné publikácie za menej hodnotné ako vedecké, ale s tým, akým spôsobom sa rozhoduje o ich zaradovaní. Čo sa týka porovnávania hodnoty oboch typov publikácií platí to, čo som už spomenul vyššie. (Mám obavy, že podobný osud stihne aj môj posledný osemstranový článok s názvom *Study of water in Ca-montmorillonite by thermal analysis and positron annihilation lifetime spectroscopy*, ktorý bol tento rok publikovaný v karentovanom časopise *Journal of Thermal Analysis and Calorimetry*. Má totiž rovnaký názov, ako niekoľkoriadkový abstrakt z minuloročnej zahraničnej konferencie.)

Spomeniem ešte jednu dôležitú vec. Pri našom prvom stretnutí ohľadne (ne)zapisovania článkov do EPČ, ste spomenuli niečo v tom zmysle, že sa pripravuje novelizácia vyhlášky, podľa ktorej by sa zrušila „G-čková“ kategória publikácii. To mi zrejme malo uľahčiť akceptovane vyššie spomenutých metód zápisu. Takže môžeme si to vysvetliť tak, že **naša fakulta sa vlastne stáva predvojom v zavádzaní týchto „obdivuhodných“ zmien.** Je asi zbytočné sa pýtať, či pri tejto novelizácii bude zaujímať niekoho aj názor učiteľov z Prírodovedeckej fakulty UK (a samozrejme aj z iných našich fakúlt).

Na záver by som poznamenal, že v súvislosti s evidenciou publikačnej činnosti, by si komentár iste zaslúžili aj mnohé iné veci, avšak týmto listom som svoje možnosti už vyčerpал a nemienim sa nimi už ďalej zaoberať. Moje poznámky neberte prosím osobne. Vôbec totiž nepochybujem o tom, že sa snažíte robiť svoju prácu čo najlepšie.

So srdečným pozdravom



Karol Jesenák

*Prof. Ing. Karol Jesenák, CSc.
Katedra anorganickej chémie
PRIF UK*